

REC (2006) 13 SAYILI TAVSİYE KARARINA EK

Tutuklu yargılamanın kullanımı, içinde vuku bulduğu koşullar ve istismarına karşı koruyucu düzenlemeler hakkında kurallar,

Başlangıç

Mevcut kurallar;

- a. Tutuklama tedbirinin kullanımına katı sınırlamalar getirilmesini;
- b. Mümkün olan her durumda alternatif tedbirlerinin uygulanmasının teşvik edilmesini;
- c. Tutukluluk ve alternatif tedbirlerin uygulanması ve devam ettirilmesi için adli makamın karar vermesi gereğini;
- d. Tutuklu kişilerin, masumiyet karinesine dayalı olarak, yasal durumlarına uygun koşullarda tutulmalarını ve uygun bir rejime tabi tutulmalarını sağlamayı;
- e. Tutuklu yargılanan kişiler için uygun yönetim ve elverişli tesislerin sağlanması gereğini;
- f. Kuralların muhtemel ihlallerine karşı etkili koruyucu tedbirler alınmasını, amaçlamaktadır.

Mevcut kurallar, bütün insanların insan haklarını ve temel özgürlükleri yansıtmaktadır, ancak özellikle işkencenin, gayrı insani ve aşağılayıcı muamelenin yasaklanması, adil yargılanma hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ve aile hayatına ve özel hayata saygı haklarını yansıtmaktadır.

Mevcut kurallar, bir suç işlediğinden şüphelenilen herkese uygulanır; ancak çocuklara ve özellikle korunmasız kişilere yönelik özel gereklilikler içermektedir.

I. Tanımlar ve Genel Prensipler

Tanımlar

1. [1] 'Tutuklu yargılama' suç işlediği şüphesi altında bulunan kişinin adli bir otorite kararıyla kesin mahkûmiyetten önce alıkonulduğu dönemdir. Kendi özel koşullarına göre, uluslar arası adli işbirliği ve ülkesine iadeye ilişkin kurallar gereğince gerçekleşen herhangi bir alıkoyma süresini de kapsar. Ancak sorgulama amacı ile polis ya da bir kolluk memuru tarafından (ya da bu şekilde hareket etmek için yetkilendirilmiş bir başka kişi tarafından) gerçekleştirilen ilk alıkonmayı kapsamaz.
[2] 'Tutuklu yargılama süresi' aynı zamanda, kişinin mahkûm edilmesinden sonraki herhangi bir tutulma süresini de kapsar. Şöyle ki hükmün kesinleşmesini bekleyen kişilere veya mahkûmiyet ya da hükmün onaylanmasını bekleyen kişilere mahkûm edilmemiş kişiler gibi muamele edilir.
[3] 'Tutuklu yargılananlar', tutukevinde yargılama bekleyen ve henüz bir hapis cezasının infazına başlanmamış olan ya da diğer herhangi bir kararla tutulan kişilerdir.
2. [1] Tutuklu yargılamaya "alternatif tedbirler", şunları kapsayabilir, örneğin: bir adli mercie gerektiğinde görünme yükümlülüğü, adaletin tecellisine müdahale etmeme, bir meslek erbabı ya da özellik gösteren bir çalışan da dahil olmak üzere özel ilişkilere girmemek, adli bir otoriteye, polis ya da diğer yetkili bir kuruma günlük ya da periyodik olarak rapor vermek; adli otorite tarafından görevlendirilen bir kuruluş tarafından gözetim altında bulunmayı kabul etmek; elektronik izleme şartlarını kabul etmek; şartlı ya da şartsız olarak muayyen saatler dahilinde, belirli bir adreste ikamet etmek; izinsiz olarak belli yerlerden veya bölgelerden ayrılmamak ya da bu yerlere gitmemek, izin almadan belirli kişilerle bir araya gelmemek; pasaport ya da diğer kimlik belgelerini teslim etmek; devam eden duruşma için mali ya da diğer şekillerde garanti sağlamak, teminat göstermek.
[2] Uygulanabilen her durumda, "alternatif tedbirler" şüphelinin ikamet ettiği devlette uygulanmalıdır ancak burası suçun işlendiği iddia edilen devlet değilse.

Genel Prensipler

3. [1] Hem masumiyet hem de özgürlüğün lehinde olma karinelerinden dolayı, bir suçun şüphelisi olan kişilerin tutuklu bulunması kuraldan ziyade istisna olmalıdır.
[2] Bir suçun şüphelisi olan kişilerin (ya da bu tür şahıslara özgü sınıfların) tutukluluk altında tutulmaları zorunlu bir koşul olmamalıdır.
[3] Bireysel olarak her davada, tutuklama kesinlikle gerekli olduğu zaman ve son çare tedbiri olarak uygulanmalıdır; cezalandırma amacıyla kullanılmamalıdır.
4. Tutuklu yargılamanın uygunsuz bir biçimde kullanımından kaçınmak için mümkün olabilen en geniş alternatifler tedbirler ile şüpheli sanığın davranışlarını daha az sınırlayan tedbirler mevcut bulunmalıdır.
5. Tutuklu mahpuslar yasal durumlarına uygun koşullara tabi tutulmalıdır; bu ilke adaletin uygulanması, kurum güvenliği, personel ve mahkûmların emniyeti ve diğerlerinin haklarının korunması ve özellikle Avrupa Cezaevi Kurallarının uygulanması ve mevcut metnin III. Bölümünde ayrıntıları verilen diğer kurallar dışında kısıtlamaların olmamasını gerektirir.

II. Tutuklu Yargılamanın Kullanılması Gerekçe

6. Tutuklama genel olarak hapis cezasını gerektiren suçları işlediği iddia olunan şüpheli kişiler hakkında uygulanabilir olmalıdır.
7. Herhangi bir kişi sadece aşağıdaki dört şart yerine geldikten sonra tutuklanabilir;
  - a. O kişinin bir suç işlediğine ilişkin makul şüphe vardır; ve
  - b. Şayet şüphelinin tutuklanmaması halinde, kaçabileceği, ciddi bir suç işleyebileceği, yargılama sürecine müdahale edeceği, ya da toplum için ciddi tehdit oluşturacağına inanmak için önemli, sağlam nedenler varsa; ve
  - c. 'b' de işaret edilen kaygıları giderebilecek alternatif tedbirlerin kullanılması imkanı yoksa; ve
  - d. Bu adım ceza adalet sürecinin bir parçasıysa.
8. [1] Kural 7b. de atıfta bulunulan kaygıların mevcut olup olmadığını ya da böyle devam edip etmediklerini, aynı zamanda bu kaygıların alternatif tedbirler yoluyla güvenli bir şekilde giderilip giderilemeyeceğini belirlemek amacıyla tutuklu yargılamaya ya da tutuklu kişiler için tutukluluğun devam edip etmeyeceğine karar vermekle sorumlu olan adli merciler tarafından objektif kriterler uygulanmalıdır.
[2] Önemli bir riskin var olduğunu ve giderilemeyeceğinin tespit edilmesi yükümlülüğü soruşturma savcısına ya da hâkimine ait olmalıdır.
9. [1] Herhangi bir riskin belirlenmesi bireysel dava koşullarına dayanmalı, ancak aşağıdaki hususlar özellikle göz önüne alınmalıdır.
  - a. iddia olunan suçun yapısı ve ciddiyeti;
  - b. Mahkûmiyet halinde uygulanacak muhtemel ceza;
  - c. Yaş, sağlık, karakter, ilgili şahsın kişisel ve sosyal durumları ve önceki halleri(sabıkası), ve özellikle onun toplumsal bağları; ve
  - d. ilgili kişinin davranışı, özellikle daha önceki ceza usul işlemlerinde kendisine yüklenen yükümlülükleri nasıl yerine getirdiği göz önünde tutulmalıdır.
[2] ilgili kişinin suçun işlendiği sanılan yer ülke vatandaşı olmaması ya da bu ülke ile diğer bir bağlantısı bulunmaması halinde sadece bu nedenle kaçma riski bulunduğu sonucuna varılmamalıdır.
10. Mümkün olan her durumda, suç şüphesi altında bulunup da küçük çocukların, bebeklerin bakımından birinci derecede sorumlu olanların tutuklanmasından kaçınılmalıdır.
11. Tutukluluk halinin devam edip etmeyeceğine karar verirken, daha önce bu tür bir tedbirin kullanımını uygun kılan ya da alternatif tedbirlerin kullanımının uygun olmadığını gösteren ve zaman içinde daha az zorlayıcı olan özel tecrübeler akılda tutulmalıdır.
12. Alternatif tedbirlerin ihlali bir yaptırıma tabi olabilir fakat otomatik

olarak bir kişinin tutuklamaya tabi olmasını haklı çıkarmaz. Bu tür durumlarda alternatif tedbirlerinin tutukluluk ile değiştirilmesi özel sebep gerektirir.

Yargısal Yetki

13. Bir kişiyi tutuklamak, tutuklamanın devamına veya alternatif tedbirler uygulanmasına karar verme sorumluluğu adli bir makam tarafından yerine getirilmelidir.
14. [1] Suç işlediği şüphesi nedeniyle bir kişi, kolluk görevlisi tarafından (ya da yasaya göre bu konuda yetkilendirilen herhangi bir kişi tarafından) ilk olarak gözaltına alınır alınmaz bu özgürlükten mahrum kılmanın haklı olup olmadığı, bu sürenin uzatılıp uzatılmayacağına gerek olup olmadığı ve yahut da bu şüphelinin tutuklanıp tutuklanmayacağına ya da hakkında alternatif bir tedbir uygulanıp uygulanmayacağına belirlenmesi için derhal adli bir makam önüne çıkarılmalıdır.
[2] İlk özgürlükten mahrum bırakılma ile yetkili makam önüne çıkarılma arasındaki süre tercihen 48 saatten fazla olmamalıdır ve pek çok vakada daha kısa süreler yeterli olabilir.
15. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15. maddesine uygun acil bir durumun varlığı halinde ve duruşma yapılması kesinlikle imkânsız olmadıkça, ilk özgürlükten mahrum bırakılma ile tutuklama amacıyla adli makam önüne çıkarılma arasında 7 günden fazla bir süre geçmemelidir.
16. Tutuklamaya, devamına ya da alternatif tedbirler uygulamaya sorumlu olan adli makam konu hakkında gecikmeksizin duruşma açmalı ve karar vermelidir.
17. [1] Tutukluluk halinin devamının haklı olup olmadığı adli makam tarafından periyodik olarak gözden geçirilmeli, Kural 6 ve Kural 7 a, b, c, ve d'de yer alan koşullardan bir ya da daha fazlasının artık bulunmadığını belirlerse şüpheli suçlunun tahliyesine karar vermelidir.
[2] İlgili kişinin, tahliyesi için her zaman başvuru yapma ya da tutukluluğun incelenmesini isteme hakkı bulunmuyorsa, tutukluluk halinin gözden geçirilme aralıkları normal olarak bir aydan fazla olmamalıdır.
[3] Tutukluluk halinin gözden geçirilmesi sorumluluğu iddia makamına veya soruşturmayı yürüten adli makama bırakılmalıdır ve tutukluluğun devamı için iddia makamından ya da soruşturmayı yürüten adli makamdaki herhangi bir gelmemesi halinde, bu tür bir tedbire tabi tutulmuş olan herkes otomatik olarak tahliye edilmelidir.
18. Tutuklu bulunan, aynı zamanda bu tür bir tutukluluk ya da alternatif tedbirin uzatılmasına tabi tutulan bir kişinin, bu tür bir karara karşı itiraz hakkı olmalıdır ve bu karar verildiğinde bu hakka sahip olduğu kararla birlikte kendisine bildirilmelidir.
19. [1] Tutuklu bir kişinin, tutuklanmasının yasaya uygun olup olmadığını bir mahkeme önüne götürebilmesi için ayrı bir acele itiraz hakkı olmalıdır.
[2] Bu hak, tutukluluk halinin periyodik olarak gözden geçirilmesi sırasında yerine getirilebilir, ve orada itirazıyla ilgili konuları da gündeme getirebilir.
20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15.maddesine uygun acil bir durumun varlığı tutuklu kişinin tutuklanmasının yasaya uygun olup olmadığına yönelik itiraz hakkını etkilemez.
21. [1] Adli bir makam tarafından, tutuklamaya, bunun devamına ya da alternatif tedbirlere ilişkin her karar gerekçeli olmalıdır ve etkilenen kişiye gerekçenin bir sureti verilmelidir.
[2] Gerekçeli karar, sadece istisnai durumlarda verildiği gün tebliğ edilmeyebilir.

Süre

22. [1] Tutukluluk hali sadece Kural 6 ve 7'deki bütün şartlar bulunduğu sürece devam etmelidir.
[2] Hiçbir koşulda tutukluluk süresi o suça verilmesi muhtemel olan cezayı aşmamalıdır ve normal olarak o ceza ile orantısız olmamalıdır.
[3] Hiçbir zaman tutukluluk hali gözaltındaki kişilerin makul sürede yargılanma hakkını ihlal etmemelidir.

23. Herhangi bir azami tutukluluk süresinin belirlendiği durumlarda, davanın özel koşulları çerçevesinde tutukluluğun devamına olan gerçek ihtiyacın düzenli aralıklarla incelenmesinin ortadan kaldırılmasına yol açılmamalıdır.
24. [1] iddia makamı ya da adli soruşturma makamı, bir soruşturmanın yürütülmesinde gerekli özeni göstermekle ve tutukluluk halini destekleyici hususları sürekli gözden geçirmekle sorumludur.
- [2] Tutuklu yargılanmakta olan kişilerin dava dosyalarına öncelik verilmelidir.

Bir Avukatın Yardımı, İlgili Kişinin ve Tercümanın Bulundurulması,

25. [1] Tutuklamayı isteme niyeti ve bunun gerekçeleri ilgili kişiye anladığı bir dille vakit geçirilmeden bildirilmelidir.
- [2] Tutuklanması istenecek kişi, tutuklama prosedürleri esnasında, bir avukatın yardımından yararlanma hakkına ve savunmasını hazırlaması için ona yeterli bir süre danışma fırsatına sahip olmalıdır, ilgili kişiye bu haklara sahip olduğu ve bunları kullanabileceği konusunda anladığı bir dilden ve yeterli bir süre bilgilendirilmelidir.
- [3] Tutuklanması istenen kişinin mali gücü yoksa avukat yardımı için gereken masraflar kamu kaynaklarından karşılanmalıdır.
- [4] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15.maddesine uygun acil bir durumun ortaya çıkması, tutuklama prosedürleri kapsamında, bir avukata erişim ve ona danışma hakkını normal olarak etkilememelidir.
26. Tutuklanması istenen kişi ve onun avukatı, bu tür bir kararla ilgili belgelere vaktinde ulaşma hakkına sahip olmalıdır.
27. [1] Başka bir ülkenin vatandaşı olan ve tutuklanması istenen bir kişiye, yeterli bir sürede, ülkesi konsoloslüğundan yardım ve danışma alma hakkına sahip olduğu bildirilmelidir.
- [2] Bu hak, mümkün olan her durumda, her iki ülke vatandaşlığına sahip olan ve tutuklanması istenen kişileri de kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
28. Tutuklanması istenen kişi tutuklama işlemlerinde hazır bulunma hakkına sahip olmalıdır. Belirli koşullara bağlı olarak bu gereklilik uygun video bağlantılar kullanılarak yerine getirilebilir.
29. Adli makam, tutuklama talebine ilişkin kararını verdiği esnada ilgili kişinin, yargılamada kullanılan dili anlamaması ve konuşamaması halinde kamu kaynaklarınca karşılanacak uygun çeviri hizmetlerini duruşmada hazır bulundurmalıdır.
30. Tutuklu yargılanan kişilere yıkanma ve erkek olanlar bakımından görünülerinin köklü bir biçimde değişmesine neden olma riski olmadıkça tıraş olma imkânı sağlanmalıdır.
31. Yukarıdaki kurallar tutukluluğun devamında da uygulanmalıdır.

Aileye Haber Verme

32. [1] Tutuklanması (ya da tutukluluk halinin devamı) istenen kişi, tutuklama işleminin yapıldığı yer ve tarihi hakkında, ulusal güvenliğe ve adaletin yerine getirilmesine karşı ciddi bir risk oluşturmadıkça, aile fertlerine vaktinde bilgi verilmesini isteme hakkına sahiptir.
- [2] Her olayda, aile fertleriyle iletişim kurulması konusundaki karar, kanunen bu konuda karar verme yetkisi bulunmaması veya bunu haklı gören başka nedenler bulunması halleri dışında tutuklanması istenen (veya tutukluluk halinin devamı istenen) kişiye ait olmalıdır.

Gözaltı ve Tutukluluk Süresinin Mahkûmiyetten Düşürülmesi

33. [1] Mahkûmiyet kararı verilmeden önce tutuklu geçirilen süre, nerede geçirilmiş olursa olsun, bunun sonucunda hükmedilen herhangi bir hapis cezası süresinden indirilmelidir.
- [2] Verilecek ceza bir hapis cezası değilse, tutuklukta geçen herhangi bir süre, yeni hapis dışı cezanın belirlenmesinde dikkate alınabilir.
- [3] Aynı şekilde, daha önce uygulanan alternatif tedbirlerin süresi ve yapısı cezanın belirlenmesinde dikkate alınabilir.

Tazmin

- 34.[1] Tutuklu kaldıkları suçtan mahkûmiyetine karar verilmeyen kişilere tazminat ödenmesine özen gösterilmelidir; bu tazminat gelir kaybını, fırsatların kaçırılmasını ve manevi zararları kapsayabilir.
- [2] Tutuklamaya tutuklanan kişinin kendisi, bir suç işlediğine ilişkin uygun şüphe uyandıran davranışlarıyla aktif bir şekilde katkıda bulunmuşsa ya da iddia olunan suçun soruşturmasına kasten engel olmuşsa tazminat gerekmez.

III. Tutukluluk Koşulları

Genel Olarak

35. Tutukluluk koşulları, aşağıda belirtilen kurallar bakımından Avrupa Cezaevi kuralları tarafından yönetilir.

Tutukevi Kurumundan Alınma

36. [1] Tutuklu bir mahpus, sadece daha ileri bir soruşturma kapsamında hâkimin ya da savcının kararıyla veya kendisinin bu yöndeki irade beyanıyla ve sınırlı bir süre için kurumdan ayrılabilir.
- [2] Tutukevine iadesinde tutuklu mahpus, mümkün olan en kısa sürede kendi talebi üzerine bir tıp doktoru tarafından ya da istisnai hallerde nitelikli bir hemşire tarafından ayrıntılı bir fiziksel incelemeden geçirilmelidir.

Tıbbi Tedavinin Devamı

37. [1] Tutuklu kişinin tutukevine girmeden önce almakta olduğu gerekli tedavilerine ya da dış tedavisine tutukevinde devam edebilmesine olanak sağlayan düzenlemeler yapılmalıdır. Eğer tutukevi doktoru veya dış hekimi tarafından öyle karar verilmişse, tedavi mümkün olan hallerde tutuklunun önceki doktoru ya da dış hekimi ile danışılarak yapılacaktır.
- [2] Tıbbi (medikal/dental) bir zorunluluk öyle gerektiriyorsa tutukluya kendi doktoruna danışma ve onun tarafından tedavi edilme imkânı sağlanmalıdır.
- [3] Kendi doktoruna ya da dış hekimine danışma konusunda başvuruda bulunan bir tutuklunun bu talebi reddedilirse ret sebepleri gösterilmelidir.
- [4] Böyle bir tedavi nedeniyle meydana gelen masraflardan tutukevi idaresi sorumlu olmamalıdır.

Haberleşme

38. Normal olarak, tutuklu tarafından gönderilen ve alınan mektupların sayısında bir kısıtlama olmamalıdır.

Oy Kullanma

39. Tutuklular, tutukluluk esnasında yapılan referandumlarda ve kamu seçimlerinde oy kullanabilmelidirler.

Eğitim

40. Tutukluluk hali, çocukların ve genç kişilerin eğitimini gereksiz yere kesintiye uğratmamalı ya da daha ileri bir eğitime erişimlerine müdahale etmemelidir.

Disiplin ve Ceza

41. Tutukluya verilen hiçbir disiplin cezası, tutukluluk süresinin uzamasına etki etmemeli veya savunmasını hazırlamasına müdahale etmemelidir.
42. Hücre cezası avukata erişim hakkını etkilememeli ve dışarıdaki ailesiyle asgari düzeyde

görüşmeye olanak vermelidir. Verilen disiplin cezası, tutuklunun yatak, beden eğitimi, temizlik, okuma materyallerine ve onaylanmış dini temsilcilere erişim gibi tutukluluk koşullarını etkilememelidir.

Personel

43. Tutukevi kurumunda tutuklularla çalışan personel tutukluların özel statüleri ve ihtiyaçlarını tam olarak hesaba katabilecek biçimde seçilmeli ve eğitilmelidir.

Şikâyet Usulü

44. [1] Tutuklular, hem tutukevi içinde hem dışında kendilerine açık şikâyet yollarına ve şikâyetleriyle ilgili olarak yetkilendirilmiş bir makama gizli erişim hakkına sahip olmalıdırlar.

[2] Bu yollar/tutuklunun sahip olduğu yasal usulü işlemlere ilişkin tüm haklara ilave bir hak olmalıdır.

[3] Şikâyetler mümkün olduğu kadar süratli bir şekilde ele alınmalıdır.